

Klimaatbomen

De perfecte boom bestaat niet. De juiste boom voor een bepaalde plek bestaat wel, als je hem tenminste op de juiste manier plant en onderhoudt. Een boom die goed geplant is, verzorgd wordt en voldoende ruimte krijgt, kan gemakkelijk honderd jaar of meer worden. Dat is lang in vergelijking met een mensenleven.

Ook in de context van de huidige klimaatverandering is honderd jaar lang. We verwachten door die klimaatverandering meer hittegolven, minder neerslag in de zomer en meer in de winter, kortom meer weerextremen. Als we bomen oud willen laten worden, houden we daar best rekening mee.

Waarom bomen in een stad?

Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat bomen belangrijk zijn voor onze lichamelijke en mentale gezondheid.

- Bomen produceren zuurstof en zuiveren de lucht. Ze verwijderen onder andere fijnstof, stikstofoxiden (NOx) en ozon.
- De aanwezigheid van bomen werkt ontspannend en stress-reducerend.
- Ze zijn ook beperkt inzetbaar als geluidsbuffer.

Verder zijn er indirecte voordelen. Op plaatsen waar bomen staan, rijden mensen bijvoorbeeld minder snel. Dat is goed voor de uitstoot én de verkeersveiligheid.

Bomen spelen wereldwijd een belangrijke rol in de strijd tegen de klimaatverandering (klimaatmitigatie) en het aanpassen aan de gevolgen van die verandering (klimaatadaptatie).

Bomen leggen CO₂ vast en beperken de klimaatopwarming in de stad. In de zomer vormen bomen letterlijk een zonnewering en zorgen zo voor verkoeling. Ze voorkomen ook dat de muren van gebouwen warmte opslaan en warmte via de ramen naar binnendringt. Omdat bomen tot 400 liter water per dag kunnen verdampen, wordt heel wat warmte onttrokken aan de omgeving. Dat zorgt voor afkoeling. Het temperatuurverschil tussen straten met of zonder bomen kan oplopen tot 7 a 8 graden.

Bomen functioneren prima als waterbuffers.

Ze vangen met hun bladeren en takken water op. Alleen bij intense regenbuien loopt het water naar de grond. Een deel van de neerslag bereikt de bodem dus met vertraging, het opgevangen deel verdampt en bereikt de bodem nooit. Dit waterbufferend vermogen kan nog verhoogd worden met de juiste invulling van de boomspiegel.

Daarnaast maken bomen deel uit van het cultuurhistorisch erfgoed.

Denk aan oude laanbomen, bomen in parken, kerkhoven en nabij kerken. Bomen maken steden leuker om in te leven en te bezoeken. Hoe groener de stad, hoe aantrekkelijker die ook is voor toeristen.

Bomen zijn belangrijk voor de biodiversiteit.

Ze leveren voedsel, bescherming en nestgelegenheid aan insecten, vogels en kleine zoogdieren.

Wat is een klimaatboom?

Er bestaat geen wetenschappelijk onderbouwde beschrijving van “wat een klimaatboom exact is”, en er bestaan geen volledig wetenschappelijk onderbouwde lijsten van “klimaatbomen voor een bepaalde regio”. Daarom werken we voor deze campagne met duidelijke criteria en een eerste selectie van bomen. Deze dynamische lijst zal aangepast worden in functie van de praktijk en voortschrijdend inzicht. De criteria, de lijst en eventuele aanpassingen worden steeds voorgelegd aan een team van experts.

In de eerste plaats zijn klimaatbomen **houtige gewassen die oud kunnen worden. Ze zijn bestand tegen de verwachte wijzigingen in het klimaat, en zijn dus toleranter voor droogte en hogere temperaturen.**

Omdat er een groot verschil is tussen de steden en dorpen en het buitengebied wordt de term klimaatboom in de Limburgse klimaatboomcampagne voorbehouden voor **de bomen die aangeplant worden in een stedelijke context en/of daar waar het hitte-eilandeffect speelt**. Concreet gaat het over tuinen, straten, pleinen, parkeerplaatsen, parken, groenstroken, begraafplaatsen en industriegebieden.

Inheemse en uitheemse klimaatbomen

Een aantal **inheemse boomsoorten**, zoals haagbeuk en veldesdoorn, zijn perfect geschikt als klimaatboom. Andere soorten aarden niet in een stad of lijden onder het hitte-eilandeffect. De keuze aan geschikte inheemse soorten is dus beperkt.

Daarom selecteerden we ook een aantal **uitheemse boomsoorten** die nu van nature enkel in Zuid- en Centraal-Europa voorkomen. Aanvullend zijn soorten uit het noordelijk halfrond weerhouden als klimaatboom. De diversiteit aan inheemse boomsoorten in Europa is immers zeer beperkt in vergelijking met andere continenten.

Klimaatbomen moeten tijdens de winter wel **langere perioden met lagere temperaturen tolereren en aangepast zijn aan de lokale omstandigheden.**

Een diversiteit aan bomen tempert de verspreiding en impact van ziektes en plagen.

In een stedelijke omgeving veroorzaken droogte, hitte, luchtvervuiling enzovoort stress bij bomen. Die stress maakt ze gevoeliger voor ziektes en plagen. Sommige van die ziektes hebben weinig impact, andere zijn dodelijk. Effectieve behandelingen zijn er zelden.

De ernst van de schade die ziektes en plagen kunnen aanrichten, blijkt uit twee inheemse voorbeelden. De ruwe iep was bij ons tot 1920 een veel voorkomende verschijning. Maar door de iepenziekte vind je nu in de natuur vooral struikvormen. De grote bomen zijn verdwenen. Kwekerijen bieden ondertussen wel enkele resistente variëteiten aan. De gewone es was tot 15 jaar geleden een zeer geschikte straatboom. Maar de essentaksterfte zorgde er in Vlaanderen voor dat zeer veel bomen aangetast, ziek en afgestorven zijn. Voor de gewone es zijn op dit moment nog geen resistente variëteiten beschikbaar.

Exact voorspellen welke ziektes zullen opduiken, is moeilijk. Daarom is het heel belangrijk om bij nieuwe aanplantingen gebruik te maken **van zo veel mogelijk soorten uit zo veel mogelijk families**, ook in lanen en op pleintjes. Dat spreidt de risico's. Ook voor de vervanging van bomen in oude dreven is "de diversiteitstoets" nuttig. Boomsoorten waarvan het invasief karakter in West-Europa is aangetoond worden uiteraard geweerd als klimaatboom.

Ook fruitbomen kunnen we planten als klimaatbomen.

De introductie van fruitbomen in een stedelijke context en/of daar waar het hitte-eilandeffect speelt, past perfect in het streven naar een zo divers mogelijk klimaatbomenbestand. Fruitbomen vragen extra aandacht wat betreft ziekteresistentie, onderhoud, oogst, fruitgebruik... Maar succesvolle projecten kunnen zorgen voor meer sociale cohesie, korte keten-acties, educatie, beleving en biodiversiteit.

Belangrijk voor de biodiversiteit in de stad

De aanplant van klimaatbomen vormt een unieke gelegenheid om **een groen-blauw netwerk in de stad** te realiseren. Daarom laat je het stedelijk beleid rond bomen en dat rond groen best samen sporen, en werk je best een bomenplan uit voor je gemeente. Verder is er nood aan **bloeiende bomen** en struiken in de lente en de zomer voor bestuivende insecten zoals bijen en zweefvliegen en dienen bomen ook als voedsel en nestgelegenheid voor vogels en kleine zoogdieren.

Samen groot en oud worden

Een klimaatboom wordt best **omringd door andere klimaatbomen en ander klimaatgroen als gevelgroen en groendaken**. Dat is niet alleen relevant voor de bestuiving, maar mildert ook stressfactoren zoals hitte.

Klimaatbomen moeten alle kansen krijgen om gezond **groot en oud** te worden. Zo dragen ze het meeste bij aan een gezond leefmilieu. Grote bomen hebben meer bladeren en scoren dus goed op het vlak van CO₂-opname en verkoeling. Bovendien zijn ze duidelijk zichtbaar in het straatbeeld aanwezig.

Jonge bomen gezond oud laten worden, betekent zorgen voor voldoende bovengrondse ruimte en ondergrondse groeiruimte voor de wortels. Ouder wordende bomen moet je ook goed opvolgen en beschermen tegen beschadigingen.

Natuurlijk kunnen niet overal grote en oude bomen geplant worden of een plaats krijgen. Dan geldt de regel: beter een kleine boom dan geen boom.

